

הלכות קריאת שמע סימן סח

סח שלא להפסיק בפיוטין, ובו סעיף אחד:

א יש מקומות שמפסיקים בקריאת שמע לומר פיוטים, ויבואו להפסיק משום שהפסק : הגה ויש אומרים (א) דאין אסור בדבר (הרא"ש ס"פ אין עומדין והרשב"א והטור) וכן נוהגין בכל המקומות לאמרם, והפסק ואינו אומרם לא הפסיד. ומכל מקום לא יצטק בשום דבר אפילו בדברי-תורה אסור להפסיק ולצטק (ב) כל זמן שהצבור אומר פיוטים, וכל-שכן שאסור לדבר שום שיחה בטלה. ומכל מקום מי שלומד על-ידי הרהור, שרואה בספר ומתהרהר, לית בה אסורא, דהרהור לאו קדבור (ב) (ג) דמי, אלא (ג) שמתוך כך יבואו לדבר ויבואו לידי הפסק, ועל-כן (ד) אין לאדם לפרש עצמו (ג) (ג) (ה) מהצבור במקום שנהגו לאמרם ויאמר אותם (ו) עמהם. ועין לקמן סימן צ סעיף י (מהר"ל וד"מ):

א תשובת הרמ"ה
וד"מ פסק א
מלכות קריאת שמע
והטור פסק אביו
הר"ש

באר היטב

(ב) דמי. עכ"ה. ועין פרי"ח שפטר שלא לומר ולקדמו או על-ידי הרהור. וקבר"י כתב בדפוסיו הקליר וביצא אין לעשות כן, אך בפיוטים מאחרונים המפורסם, החושף עצמו ומהרהר בד"ת אריך למעבד הכי: (ג) מהצבור. עכ"ה. ובישיב כתב שראה בירושלים תוב"כ ספר הפגנות מכת"י מהר"ש ויטל בן מהר"ח וז"ל שהכתב על דברי אביו שקתב מורי לא היה אומר כו', וז"ל: אומר שמואל א"ע שכתב זה אבא מארי וז"ל ראיתי שכתבה ש"ן בקהל בנימי נוראים היה אומר כל הדיינים וכל הפייטנים עכ"ל, וישמע חכם ומקנה יתח חכמה ומסור השכל עכ"ל הי"ש שפנה שם דברים שיש בהם משום יהבא ושאיין בהם ע"ש. ועין בשו"ת מהר"י בן מא"ש ז"ל סי' פו כתב שאם חזון מחזיר עיניו הנבקה קדם שמבוא הנבקה עליו מטר והוא מנהג פשוט לבל העולם וכן דעה הרב ז"ל בזה (ירל רבנו הרי"ף) עכ"ל. וקבר"י סי' קיב קתא בזה מוכרי הרמב"ם בתשו' המבנה פארה"דור סי' סד וסי' קטט שאסור בברכות ק"ש ע"ש. ובמה שכתב החו"ס שראה הקליר הוא ראב"ש, עין בעמ"ס ובכורכ"ר יוסף סי' יג יד ובשו"ת י"ב מהדורא נתנא שהארכי הרבה בזה, ובמח"ב הביא משובות ר"ת המובאות בש"ל בכת"י וכתב שהיא עסקה ותיקה, ויש הרגיש מהר"י בנתיקין פתח דפסות ועוד פייט אחות אשר לך בספטה וכתב בישוב הדברים, ומח"ב האריך ובסוף דבריו כתב מה זני פנה גיפיש חיליהו דבחקתמס דרופי מביאי, ורבנו האר"י ז"ל גלה שהפייטן היה בזה ניצוץ ממשמת ריא ביש כמ"ש מרו"ק ובגני' ונתיים ע"ש:

שערי תשובה

(ב) דמי. עכ"ה. ועין פרי"ח שפטר שלא לומר ולקדמו או על-ידי הרהור. וקבר"י כתב בדפוסיו הקליר וביצא אין לעשות כן, אך בפיוטים מאחרונים המפורסם, החושף עצמו ומהרהר בד"ת אריך למעבד הכי: (ג) מהצבור. עכ"ה. ובישיב כתב שראה בירושלים תוב"כ ספר הפגנות מכת"י מהר"ש ויטל בן מהר"ח וז"ל שהכתב על דברי אביו שקתב מורי לא היה אומר כו', וז"ל: אומר שמואל א"ע שכתב זה אבא מארי וז"ל ראיתי שכתבה ש"ן בקהל בנימי נוראים היה אומר כל הדיינים וכל הפייטנים עכ"ל, וישמע חכם ומקנה יתח חכמה ומסור השכל עכ"ל הי"ש שפנה שם דברים שיש בהם משום יהבא ושאיין בהם ע"ש. ועין בשו"ת מהר"י בן מא"ש ז"ל סי' פו כתב שאם חזון מחזיר עיניו הנבקה קדם שמבוא הנבקה עליו מטר והוא מנהג פשוט לבל העולם וכן דעה הרב ז"ל בזה (ירל רבנו הרי"ף) עכ"ל. וקבר"י סי' קיב קתא בזה מוכרי הרמב"ם בתשו' המבנה פארה"דור סי' סד וסי' קטט שאסור בברכות ק"ש ע"ש. ובמה שכתב החו"ס שראה הקליר הוא ראב"ש, עין בעמ"ס ובכורכ"ר יוסף סי' יג יד ובשו"ת י"ב מהדורא נתנא שהארכי הרבה בזה, ובמח"ב הביא משובות ר"ת המובאות בש"ל בכת"י וכתב שהיא עסקה ותיקה, ויש הרגיש מהר"י בנתיקין פתח דפסות ועוד פייט אחות אשר לך בספטה וכתב בישוב הדברים, ומח"ב האריך ובסוף דבריו כתב מה זני פנה גיפיש חיליהו דבחקתמס דרופי מביאי, ורבנו האר"י ז"ל גלה שהפייטן היה בזה ניצוץ ממשמת ריא ביש כמ"ש מרו"ק ובגני' ונתיים ע"ש:

משנה ברורה

מה"ר חיים ויטל על אביו, שכתבה שליח-צבור בקהל בנימי נוראים היה אומר כל הדיינים וכל הפייטנים, וישמע חכם ומקנה יתח חכמה ומסור השכל שלא לשנות המנהגים. ובש"ל האריך בשם גאונים שמצוה לומר פיוטים, וכשפייט רבי אלעזר "יחיות אשר הזה מרבעות ולפא" וכו' לקטת אש סביבותי, עין שם. אמנם המנהגים שנהגו בשרשי התפלה, לכלי עלמא אין לשנות כל אחד ממנהג מקומו, כגון (1) מנשח אשקנו לספרד או להפסק (2) וכל כהא' נאנא, כי שונים-עשר שפירם בשמים נגד שנים-עשר שבטים, וכל שכט יש לו שער ומנהג לכו. ולענין דינא, האשקנזים המתפללים עם הספרדים או להפק, יצאו ידי חובת תפלה². וכל זה רק במנהגים שנהגו בשרשי תפלה, אבל מה שנוהג בגמרא או בדברי הפוסקים שלמדו מהגמרא הוא שנהג לכל, ואין רשות לשום אדם לנהג במנהגו: (ה) מהצבור. עין בגמ' אבקהם, דבפסח שהתנגזים מאריכים הרבה בנגונים, טוב יותר לומר הפייט קדם שמתחיל בברכת "יוצר אור", דברב הוי הפייט שלא מעין הנבקה, ויהיה חשוב הפסק כשישנה כדי לגמור בלה³; ולכתחלה ראוי לחש לזה וכדלעיל בסימן סה במשנה ברורה, עין שם. ואם שכח לומר הפייט עד שגמר הנבקה, אסור לאמר, דלא עדיף מ"על הנסים" בחנכה ופורים: (ו) עמהם⁴. ואם מתפלל ביחוד, לא יאמר שום פייט באמצע ברכה [אחרונים]. דרך אגב ראיתי להזכיר כאן מה שהרבה מהמגומים טועים בראש-השנה יו"ס-כפז, בשעה שמנגן חזון בתחלת ברכת "יוצר אור" הפייט של "אורות מאפל אמר ונהי", אחר-כך מתחילין ההמון מיד "מלך" או "סלח נא" ואינם מתחילים הנבקה מראש, וראוי להזהרם על זה:

שער הציון

(ב) רש"א: (3) פריימגריס בסימן סד: (א) רמב"ם ע"ש: (7) פשוט, דהלא הוא משמע הפסק כמו שכתב ברכי"מ: (1) מגן-אברהם ושערי-תשובה ע"ש: (1) פריימגריס:

א תשובת הרמ"ה
וד"מ פסק א
מלכות קריאת שמע
והטור פסק אביו
הר"ש

הלכות קריאת שמע סימן סט

ביאורים ומוספים

סימן סט

דין פורס על שמע

[משנ"ב בהקדמה]

אף על פירכין אין מדרקקין בקף, לכד משבחות וימים טובים⁽¹⁾.

(1) ובטעם הדבר שבשבת ויום טוב אין אומרים 'ברכו', כתב הרמ"א לקמן (סי' קלג ס"א) שכולם באים לבית הכנסת קודם ברכו, ולכן לא אומרים 'ברכו' אחרי הקדיש האחרון. וכתב המשנ"ב שם (סי' ק) שאפילו אם אירע לאחד שנתאחר לבוא אחרי 'ברכו', מ"מ מסתמא שמע 'ברכו' מהעולים לתורה.

ומטעם זה כתב הגרי"מ טקוצ'נינסקי (ספר ארץ ישראל סי' א אות ב ס"ק ב) שיש נוהגים בארץ ישראל שבימי שני וחמישי, וכן בשאר הימים שיש בהם קריאת התורה וכבר שמענו הציבור 'ברכו', שאין אומרים 'ברכו' בסיום התפילה אחרי קדיש בתרא. מאידך, הכפ החיים (סי' קלג ס"ק א) כתב שהמנהג הוא לומר 'ברכו' גם בימים שיש בהם קריאת התורה, וגם בשבת ויום טוב, וכן כתב השערי תשובה (סוף סי' רפו) שכל המנהג בארץ ישראל ובמצרים.

[משנ"ב ס"ק א]

אם התפללו עשרה כל אהד ביחיד, פרח מניהו קדיש וקדשה⁽²⁾ וכו', רק יתפלל תקף התפלה בקול רם⁽³⁾.

(2) ואם עדיין לא היתה חזרת השי"ץ בעיר או שיש אחד שאינו בקי שלא התפלל, כתב החזו"א (אוי"ח סי' יט ס"ק ז) לצודד קצת שיכול השי"ץ להתפלל אפילו שהעשרה התפללו קודם לכן ביחידות.

ועשרה שהתפללו כל אחד ביחידות, ורוצים להצטרף לשמיעת קריאת התורה, כתב בשו"ת הר צבי (אוי"ח ח"א סי' נב) שאף לדעת הרדב"ז הנ"ל יכולים להצטרף ולקרוא בתורה, כיון שהוא דבר בפני עצמו ולא תלוי אם התפללו בציבור.

(3) ואף שכתב השו"ע לקמן (סי' קא ס"ב) שאין להגביה קולו בשעת תפילת שמונה עשרה, כתב הכפ החיים (שם ס"ק ז) שזה אינו בכלל האיסור, כיון שעושה כן בשביל ליכות באמירת קדושה. וראה מה שכתבנו שם ס"ק יב.

[משנ"ב ס"ק ב]

עין לעיל בסימן נד בהג"ה דצריך לומר מתחלה קצת פסוקים⁽⁴⁾.

(4) שם (סי' ג) כתב הרמ"א לומר קדיש רק אחרי מקצת פסוקים, ובמשנ"ב שם (סי' ט) כתב שצריך לומר שלשה פסוקים בשביל קדיש. וכן אם סיים השי"ץ 'שתבח' קודם שבא מנין לבית הכנסת, כתב לעיל (סי' נג ס"ק יא) שכשיבוא מנין יאמר שלשה פסוקים מפסוקי דומרה לפני אמירת קדיש שאחר 'שתבח'. וכן כתב לקמן (סי' תקפא ס"ק ד). אמנם לקמן (סי' רלד ס"ק ה) כתב שיאמר קודם קדיש איזה מומור, ולעיל (סי' נה ס"ק ב) ולקמן (סי' תרכא ס"ק י) כתב שיאמר כמה פסוקים או איזה מומור.

[משנ"ב ס"ק ז]

וקדיש קדם 'ברכו' בערבית⁽⁶⁾, זהו רק מנהג בעלמא ולא קפדינן בהאי קדישה⁽⁷⁾.

(5) ולענין תפילת מנחה, כתב המור וקציעה (ד"ה ונראה) שדינה כתפילת שחרית, ויכול גם לומר חצי קדיש אחרי 'אשר' קודם תפילת שמונה עשרה, והתורת חיים (סופר, סי' ו) כתב שצ"ע למה לא נהגים כן לענין קדיש.

(6) כאן כתב שבמקצת מקומות אומרים שלשה פסוקים, והוא רק

מנהג בעלמא. אמנם, לקמן (סי' רלז ס"ק ב) כתב בשם השלטי גיבורים שנהגו בקצת מקומות לומר קודם תפילת מעריב 'שיר המעלות הנה ברכו' וכו', ויש טעם בזה על פי המבואר בגמ' (ברכות ד, ב) שהרגיל לקרוא קורא, והיינו שצריך לקרוא קריאת שמע מתוך דברי תורה, והוסיף, שמה שאומרים דוקא את המזמור הזה, הוא כיון שכתוב בו "העומדים בבית ה' בלילות", ועוד, שכתוב בו "שאו ידכם קודש וברכו את ה'".

[משנ"ב ס"ק ח]

עין בהג"ה בקמוף שפסוקים קל התפלה גם כן⁽⁷⁾ וכו', אכל קשיש רב מנין הם קמו צבור גמור⁽⁸⁾.

(7) ולומר בסיום התפילה קדיש לתקבל, כתב החכמת שלמה (סי' נה ס"א) ובשו"ת האלהף לך שלמה (סי' מא) שלא יאמר, כיון שאי אפשר לומר 'תתקבל צלותהוה דכל בית ישראל' כשאין ציבור שהתפלל, אלא יאמר קדיש שלם בלי 'תתקבל'. והוסיף, שבשו"ת שבות יעקב (ח"ג סי' ג) כתב שיאמרו קדיש עם התקבל, וכן כתבו הפקודת אלעזר (סי' ט) והכפ החיים (סי' נו ס"ק לו).

(8) אמנם לענין תפילת שמונה עשרה בציבור, כתב לקמן (סי' צ ס"ק כח) שנחשבת תפילה בציבור רק כשיתפללו עשרה אנשים שהם גדולים ביחד. וביאר בשו"ת אגרות משה (אוי"ח ח"א סי' כח) שכל מה שנאמר כאן שמועיל רובו ככולו הוא דוקא לאמירת דבר שבקדושה, שכדי להחשיב שכולם מחויבים באמירת קדושה די ברוב, אבל לענין תפילה בציבור לא שייך טעם זה, וכמו שבדין שיעורים של מצוות וכדו' לא שייך רובו ככולו ואף משהו מעכב, כמו כן גם בשיעור של מספר לא שייך רובו ככולו. ונבשו"ת אגרות משה (שם סוף סי' ל) סיים בצ"ע, אך ראה בתאריכי התשובות שסי' כח הנ"ל נכתב לאחר סי' ל, וכן דעת הגרי"ז מבריסק (תשובות והנהגות ח"א סי' קב) והגרי"א קניבסקי (ארחות רבנו ח"א עמ' נא).

מאידך, בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' י וח"ט סי' וז) כתב שכוונת המשגיב שלכל ענין נחשב רוב מנין בציבור, ומה שכתב המשגיב לקמן (שם), כוונתו שלכתחילה יש להחמיר בתפילת שמונה עשרה שיהיו כל העשרה מתפללים, אך בשעת הדחק יכול לסמוך על רוב מנין, וראה עוד מה שכתבנו לקמן סי' צ שם.

וכשהם ששה שלא התפללו אך שמעו כבר קדושה, כתב הא"א (בוטשאטש, ד"ה שם בהגיה) שאפשר להתפלל תחילה בלחש ואחר כך לומר את כל חזרת השי"ץ.

ולצדק למנין לתפילת ערבית את מי שכבר התפלל, דעת החזו"א (ארחות רבנו שם) שאי אפשר לצרפו, כיון שאין בה חזרת השי"ץ, ורק לענין תפילת שחרית ומנחה אפשר לצרף גם את מי שכבר התפלל.

[ביה"ל ד"ה אומר אבות]

ולפי דברי התוספות במגלה (דף כ"ג ע"ב) הטעם הוא משום קדושה⁽⁹⁾.

(9) ומטעם זה צידד הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' ב) ששליח ציבור ששכח לומר קדושה לא יאמר קדושה בציבור לאחר התפילה, שהרי מדברי הראשונים שסוברים שעיקר חזרת השי"ץ בזמנינו אינה אלא בשביל הקדושה, מבואר שאין קדושה בלא ברכה, והוסיף, שזה שלא כמו שכתב בספר מאורי אור (סי' קט) שחזרת השי"ץ נתקנה להוציא את שאינו בקי, ונוסח הקדושה לקיים 'ונקדשתה'. ולכן אם שכח לאומרו, יכול לאומרו לאחר התפילה ובלי ברכה, וראה מה שכתבנו במשנ"ב לקמן סי' קכו ס"ק יג.

הלכות קריאת שמע סימן סט

סט דין פורס על שמע, וכו' ב' סעיפים:

א מגלה כ"ג לפרוש
הר"ן שם ב שם
כאשנה ג מסכת
סופרים ור"ס הפק
א מהלכות תפלה
ד פלמירי ור"ש
כשמו והאגור כ"ס
סמ"ק ור"ק ופסקת
סופרים

א אם יש בניי אדם שהתפללו (א) כל אחד בפני עצמו בנחיד ולא שמעו לא קדיש ולא קדושה, עומד אחד מהם (ב) ואומר קדיש ו' ברכו' וברכה ראשונה (ג) 'יוצר אור' ולא יותר, וזה נקרא פורס על שמע, לשון חתיכה פרוקה, שאין אומרים אלא קצת ממנה: הגה (ד) ועכשו לא נהגו לומר כל ברכת 'יוצר אור', אלא אומרים קדיש ו' ברכו' והם עונים אחריו (ה) (ו) [ב] ברוך ה' וכו'. יש אומרים שפורסין בקריאת שמע של ערבית (ה) כמו בשחרית (כ"ב כ"ג בסם הר"ן), (ז) ולא נהגו בן משום (ז) דליקא קדיש קדם 'ברכו' של ערבית: **לאחר שסיימו ברכת 'יוצר אור' * ואמר אבות וגבורות (ח) וקדושה ו'אמתה קדושה', וזה (ט) נקרא עובר לפני התבה. ו'אין עושין דברים אלו בפחות מעשרה משום דהוי דברים שבקדושה. ו'וצריך לחזור אחר ששה שלא שמעו, דהינו רב העשרה. ו'אם אינם נמצאים, אפלו בשביל אחד (י) שלא (כ) (ג) שמע אומרים, ואפלו מי ששמע יכול לפרס**

שערי השוכה

[ב] ברוך ה'. ועין במג"א ברש הסיקן מתשובת הר"ע וי"ש ע"ז ביראפרים, ומה"ש השמיט ולא ידעתי למה: [ג] שמע. עה"ט. ועי' סי' נה בשע"ת סי' ט וי"ש בעשרה זקנים נאן קנה:

עמ"א. וה"ה שמתפללין כל התפלה בשביל א' שלא התפלל, כ"י ד"מ. וכתב הפג"א אברהם מיהו ג"ל דאם אין שם ו' שלא התפללו לא יתפלל הש"י בלחש רק יתחיל מיד בקול רם, דהא עקר הפגנה משום קדושה. ונכתב מ"א בסימן נד שאם פורסין אחר קדיש בתרא יאמר מקצת פסוקים קודם פריסת שמע, שלעולם אין אומרים

באר היטב

(ה) ברוך ה' וכו'. ואם לא שמע ברכו רק שמע הקלה עונים עונה אמן, ע"ל סי' נו ס"ק א: (ג) שמע. ואם שמע מהקורא בתורה דיו ואין חוזרין בשבילו, עמ"א. וה"ה שמתפללין כל התפלה בשביל א' שלא התפלל, כ"י ד"מ. וכתב הפג"א אברהם מיהו ג"ל דאם אין שם ו' שלא התפללו לא יתפלל הש"י בלחש רק יתחיל מיד בקול רם, דהא עקר הפגנה משום קדושה. ונכתב מ"א בסימן נד שאם פורסין אחר קדיש בתרא יאמר מקצת פסוקים קודם פריסת שמע, שלעולם אין אומרים

באר הלקה

* אומר אבות וכו'. עין במשנה ברורה סעיף קטן ח כמה שכתבנו בשם הג"ה, ועין בבאר הגולה דמשמע מנה דבצת השור דלא יאמר רק הג' ברכות, ומפל מקום לדינא משמע מנה דמצד המצוה שבסמוך, עין שם שם שבמביא ראיה מהמשנה. ועין עוד במשנה ברורה כמה שכתבנו בשם הפג"א אברהם, ובר"י א"א לא היה רב מנן והתפללו השמונה עשרה בלחש, אם יכול אחרת הש"י לעבר לפני התבה, צריך עיון: דלפי דעת השלחן ערוך דפוסק ברש הסעיף דאפלו אם התפללו מתחלה כל אחד ביחודי יכול אחרת קודם לחזור לעבר לפני התבה, פשוט דכל שכן קנה: כי מבטי לי לפי דעת הרדב"ז דנהגין קודם, כמו שכתבנו במשנה ברורה סעיף קטן א, אם פליג ג"כ קנה דהו' יחשב רק תפלת יחיד, או דלמא דקנה עדיף ביון דבצת התפלה היה מנן בבית הכנסת, וגם מפיין שנתקבצו לעשרה היה עליהם חייב קדושה קדם שהתחילו להתפלל, וכמו שכתבנו במשנה ברורה סעיף קטן א בסופו, עין שם, דעל הכל היה החיוב. ונרע, דלטרדב"ז דסביא לה דפרח מניה חייבא דקדושה לאחר שהתפללו, הא דאנו עושין תמיד תזנת הש"י אף דאנו בקיאי, ולפי דברי התוספות במקלה (דף כ"ג ע"ב) הטעם הוא משום קדושה⁹, על-ביתך הניו משום דבצת שנתקבצו העשרה ביחד היה

משנה ברורה

קל"ג בבית יוסף דמוכח דמנהגם הוא, דאף אם ארע שלא בא אדם לבית הכנסת אחר "ברכו" אף-על-פי-כן אין מדרקדקין בקו, לכו משבתות זמנים טובים¹¹, כדאיחא שם; ומפל מקום אין לבשל מנהגם בבית הכנסת מפני המתקלקל, (ה) אכל במקום שאין לחש למחלקת יש לנהג שלא יאמר השליח צבור "ברכו" אלא-אם-כן בא אחד אחר "ברכו" ולא שמע קלל באותו יום, ואף ששכר אמר "יוצר אור" מתר גס-פן לומר בשבילו אף-על-פי שלא יסמוך אליה "יוצר אור". וכן מי ששכר שמע "ברכו" קדם התפלה, ועתה מתפלל ביחידות והגיע ל"ברכו", ונודמן לו עשרה אנשים ששכר שמעו "ברכו", אף-על-פי-כן מתר לפרס על שמע ולומר "ברכו", הוא או אחר בשבילו, ביון דיאמר מיד אחרת ברכת "יוצר אור"; אכל אם תרמי לגריעותא, דהינו ששכר שמע "ברכו" או ששמע מהעולים בתורה שאמרו "ברכו", וגם הוא עתה אינו עומד קדם "יוצר אור", אינו יכול עוד לפרס על שמע ולומר "ברכו", הוא או אחר בשבילו:

א (א) כל אחד. והרדב"ז בסימן רמא חלק ד פליג על זה וזה לשונו: אם התפללו עשרה כל אחד ביחודי, פרח מניהו קדיש וקדושה², כדאמרין גבי ברכת המזון [לקמן בסימן קצד סעיף א], וכיון דפרח מניהו, אף-על-גב שאחרתך נתחברו עשרה, אינם יכולים לחזור ולהתפלל בקדיש וקדושה, ואם חזרו והתפללו היו ברכה לבשלה, עין שם, והוא דקריו בקצור במגן אברהם, ובספר מגן אברהם ובחיי אדם הביאו דבריו להלכה. ובתשובת הרמ"ע סימן פד ובדף התיים, בדיני ברכו אות ג, משמע דפוסק בהשלתן ערוף. אכן בתשובת חתם סופר חלק ארבעתיים סימן יז כתב דכן עמא דבר פהרדב"ז. אכן גם להרדב"ז, אם יש אחד מהם שלא התפלל עדין יכול לפרס על שמע וגם ליבד לפני התבה, אף לא יתפלל מתחלה התפלה בלחש, רק יתפלל חתך התפלה בקול רם³, דבכחאי גונא לא ישך פרח חובת תפלה מניהו, דהרי בשביל עצמו אומר, וכן פתח הפג"א גבורים בסימן קכד. והוא הדין דאחד מאותם ששכר יצאו יכול לפרס על שמע וליבד לפני התבה בשבילו, וכדלקמה בשלחן ערוף, דכיון דיש על-כל-פנים אחד שלא יצא עדין יבי תפלה, כל ישראל ערבים זה בזה [הרדב"ז שם]: (ב) ואומר קדיש. עין לעיל בסימן נד בהג"ה דצריך לומר מתחלה קצת פסוקים⁴: (ג) 'יוצר אור'. אף דבומננו פלם בקיאי ואין צריך לברכת המברך שיוציאן בהברכה, וכל-שכן לפי מה דאירי המתברך ששכר ברכו פלם כל אחד בפני עצמו, מפל מקום סביא לה להמתבר דאומר "יוצר אור" משום (ג) שלא יהיו נראין כפופרין חס ושלום, שהוא אומר להם ששכרו ואין אחד מהם ששכרו, לקב אומר "יוצר אור" (ג) בקול רם, והאחרים שמעיים, והשומע פעונה: (ד) ועכשו וכו'. סביא לן (ד) דכיון שעונים "ברוך ה' המברך לעולם ועד" תו לא מחזי ככופר, מיד דתנה אברכת התורה, ועין באלוה רבה ובמגן אברהם שהסכימו גס-פן לזה: ו'וצה לומר, אף אם פלם כבר התפללו כל אחד בפני עצמו: (ו) ולא נהגו כן. כתב הפרי"מגדים: נראה ודאי, אם יש אחד שלא התפלל עדין מעירב, יכול לומר בפני העמוד עם תשעה שהתפללו ויאמר "ברכו" בקול רם וגם יאמר הברכה ראשונה בקול רם, ויצא אף להמתבר, ואפשר דיוכל לומר גס-פן בקדיש שקדם שמונה עשרה, עד כאן לשונו: (ז) דליקא קדיש. ומשום "ברכו" לחודה (ח) לא קפדינן כל-כף. (י) ואף-על-גב דבקצת מקומות אומרים שלשה פסוקים וקדיש קדם "ברכו" בערבית⁵, וזה רב מנהג בעלמא ולא קפדינן בהאי קדיש⁶, מה שאין כן קדיש שאחר "ושפתח" שחרית שהוא מנהג קדמונים קפדינן טפי: (ח) וקדושה וכו'. עין בהג"ה בסמוך שמוסי' "כל התפלה גס-פן"⁷, ועין לעיל בסעיף קטן א, דבצת הרדב"ז דאין לנהג דיו עובר לפני התבה אלא-אם-כן יש בהם על-כל-פנים אחד שלא התפלל עדין. וכתב הפג"א אברהם: מיהו נראה לי, דאם אין שם ששה שלא התפללו לא יתפלל השליח צבור בלחש, רק יתחיל מיד בקול רם, דהא עקר הפגנה בהתזונה בנה הוא רק משום קדושה, ויאמר הג' ראשונות בקול רם והשאר בלחש, אכל פשיש רב מנן הם כמו צבור גמור⁸, ועין בבאר הלקה: (ט) נקרא עובר וכו'. ואין זה מצוי פהיום, (י) משום דהגילין לפרס על שמע בשביל המתאחרין לבוא, אחר גמור סיום שמונה עשרה בלחש קדם שמתחיל השליח צבור התפלה בקול רם, ויצאין על ידו ענין הקדושה ו'וצריכין לנהר בצת שמקבצין אז פתח בית הכנסת לפרס על שמע (ס) שלא יעברו נגד המתפללין. אכל אם ארע שנתאחר לבוא להתפלל אחר התפלה, יוכל לפרס על שמע וליבד לפני התבה: (י) שלא שמע. ואם שמע מהעולים בתורה, די, ואין חוזרין בשבילו, אם לא שהוא עומד עתה קדם ברכת "יוצר אור" או מתר

שער הציון

(ה) כל זה מן הרמ"ע ויראפרים וד"ר החיים ושי"א: (ג) בית יוסף: (ד) פרי"מגדים: (ז) דרכי משה: (ח) מגן אברהם (י) חציית השקל: (י) לבוש, ועין באליה רבה בשם הפעניני' יו"ט: (כ) מגן אברהם:

הלכות קריאת שמע סימן סט

ה בתי"סוף 1 גולה
כ"ד והתנא קפא ז שם
במנרא

על שמע ולעבר לפני התכה בשביל אותו שלא שמע. ומקל מקום אם אותו שלא שמע פקי לפרס על שמע ולעבר לפני התכה, (יא) מוטב שפרס (ג) ויעבר לפני התכה הוא משפרס ויעבר לפני התכה אחר שפבר שמע: הגה ומי שעובר לפני התכה ואמר שלש הנרכות הראשונות *ישלים כל התפלה ולא יפסיק אף על פי שפבר התפלל, אבל האחרים (יב) יכולין להפסיק אחר כך. וכל שפון שאם לא התפלל הפורס והעובר לפני התכה (ד) תפלה (ג) *ישלים תפלתו, אף על פי שיצטרף לקרות אחר כך קריאת שמע ולא יסמך גאלה לתפלה (כ"ב בשם מהר"א). ואסור להפסיק בדברים אלו בין גאלה לתפלה או בקריאת שמע ובכרתייה, ולכן אסור לשליח צבור להפסיק בין קריאת שמע לתפלה או בקריאת שמע ובכרתייה כדי לפרס על שמע לאותן הבאים לבית הכנסת לאחר שהתפללו הקהל קדיש וברכו (יד) והתחיל בבכרת יוצר (ה) אור: אבל בבכרת ערבית שהיא רשות (טו) *כול (ו) להפסיק להוציא אחרים ידי חובתם; *ומקל מקום איש אחר יכול לפרס על שמע או להתפלל בעשרה כל התפלה, אפלו באותו בית הכנסת שפבר התפללו, להוציא אחרים ידי חובתם, רק שלא יצמד החזן השני במקום שעמד הראשון, וזהו נראה גנאי לראשונים, דהוי כאלו לא יצאו בראשונה ידי חובתם (תשובת מהר"י מינץ סי' ט"ו). ונראה לי דוקא שצדין הראשונים בבית הכנסת אלא שהשלימו סדרם, אבל אם (טז) יצאו הראשונים יוכל לעצד החזן אף במקום (יז) שעמד (י) (יח) הראשון: **ב** *סומא אף על פי שלא ראה מאורות מימיו (יט) פורס על שמע ומברך יוצר המאורות, *שהוא נהנה במאורות שראין אחרים שיורוהו הדרך אשר ילך בה:

באר היטב

פן אלא ותפלל בסדר ויסמך גאלה לתפלה ואח"כ יפרס שמע: (ה) אור. אבל אם לא התחיל חזרו ואומר ברכו לאותם שבאו לבהכ"מ, ב"י לבוש: (ו) להפסיק, בין גאלה לתפלה, ודב"א"ה מפסיקים בפסוקים, אבל באמצע ברכות לא יפסיק, מ"א: (ז) הראשון. אפלו חזן הראשון, לבוש. כתב במשפטי שמואל שאם הראשונים הוציאו ס"ח וקראו בה אין

קדיש אלא אחר פסוקים או אחר תפלת י"ח: (ג) ויעבר. ועכשו נוהגין שהאבלים פורסים על שמע אפלו שמעו ויש אחר שלא שמע, ואינו נכון, מ"א: (ד) תפלה שישלים תפלתו. ר"ל דכ"ש הוא דלא יפסיק הפורס והעובר לפני התכה אם לא התפלל תפלה אעפ"י שיצטרף לקרות אח"כ ק"ש ולא יסמך גאלה לתפלה. והמ"א כתב דלכתחלה לא יעשה

באור הלכה

עליהם חיוב קדשה, ואס"פ הכי נמי בענינו. ומצאתי בשלחן ערוך של הגר"ז דמקל בזה בריעבר, ומקל מקום ש לוחות דאפשר והוא אילי רוק לפי דעת השלחן ערוך, כי לא הזכיר דעת הריב"ז, אבל למנהגו דנהגין בהריב"ז, כמו שכתב החתם סופר, צריך עיון: * ישלים כל התפלה. נראה לי דרוצה לומר בלחש¹³, דהא האחרים יכולים ללכת לדרגם, כמו שכתב הלב"ש: * שישלים תפלתו. ועין משנה ברורה סעיף קטן יג בסו"ס. ופשוט דבשביל פריסת שמע, אם אינו רוצים שארי האנשים להמתין עליו יכול לרלג מפסוקי דזמרה יאמר רק ברוך שאמר ואשרי וישתבח ופרס על שמע, אף אם אינו רוצים להמתין עליו כלל, יאמר קצת פסוקים ואחר כך קדיש וברכו. אף צריך עיון קצת מה יעשה אחר כך; אם טוב יותר לרלג לגמרי ותחיל תפן אחר הברכה מייצר אור, וזהו פריסת שמע המעלה כשואמר תפן יוצר אור אחריו כדוע, או דיתחיל אחר כך מברך שאמר. ועין לעיל בסיומן נד מה שכתבנו בשם האחרונים דברוך שאמר וישתבח היא תפנה קדומה מאד, על-כן לכאורה טוב יותר שיתחיל אחר כך מברך שאמר: * כול להפסיק וכו'. ואף על-גב דלעיל כתב דלא נהגו בערבית לפרס על שמע, מכל מקום נפקא מפה למקום שנהגו נפמ"ג: * ומקל מקום איש אחר וכו'. רוצה לומר, אף על-גב דמנענו לשליח צבור מלהפסיק להוציאם ידי חובה, אבל איש אחר וכו'. ומה דאצל פריסת שמע לא נקט בעשרה ואצל התפלל נקט בעשרה, עין בדרכי משה דאיל מסיים בזה עם מהר"י מינץ לדינא דלתפלה בעיון דוקא עשרה שלא התפללו, אלא תפלה שיה עם פריסת שמע, וכן כתב המגן אברהם בסעיף קטן ד:

משנה ברורה

לפרס בשבילו, וכמו שכתבנו בריש הסימן, עין שם: (יא) מוטב שפרס. ועכשו נהגו שלעולם האבלים פורסים שמע, ואפלו שמעו ויש אחר שלא שמע, ואיננו נכון, פן כתב המגן אברהם. אבל הפרי מגדים ישב המנהג, משום דאין פנאי לבקש איש יודע בין תפלת שמונה עשרה בלחש, אבל ודאי אם יש פנאי ויש מי שיודע ולא התפלל, ראוי שהוא יפרס: (יב) יכולין להפסיק, וללכת לדרגם, שהעקר היה רק בשביל הקדשה: (יג) שישלים תפלתו¹⁴. רוצה לומר, דכל שפון דלא יפסיק בזה מכיון שהתפלה צריכה לו בשביל עצמו לצאת בזה ידי תפלה, אף על פי שעל ידי צטרף אחר כך לקרא רק קריאת שמע ולא יסמך גאלה לתפלה. ולפי זה, אדם שנתאחר לבוא לבית הכנסת ולא שמע "ברכו" וקדשה, וחושש שפא לא יהיה אחר כך מגין בבית הכנסת כשיגיע לתפלה, מותר לפרס ולעבר לפני התכה להתפלל כל הי"ח ברכות כדי שיהיה יוכל לומר קדשה, ואחר כך יקרא קריאת שמע ובכרתייה ולא יתפלל. אבל המגן אברהם כתב דלכתחלה אין נכון לעשות פן לבטל מצות סמיכת גאלה לתפלה משום קדשה¹⁵, אלא יתפלל בסדר ויסמך גאלה לתפלה, ואם יהיה אז עשרה בבית הכנסת יאמר קדשה. ועין באור הלכה: (יד) והתחיל. אבל אם לא התחיל, (ט) חזרו ואומר "ברכו" לאותם שבאו לבית הכנסת: (טו) כול להפסיק. רוצה לומר בין גאלה לתפלה, דהיינו אחר סיום ברכת השפיבנו, ובלאו הכי מפסיקין גם-פן בפסוקים¹⁶, אבל (טז) באמצע הברכות לא יפסיק: (טז) יצאו הראשונים. והוא הדין אם הוא קביעות שיתפללו בזה בית הכנסת פמה פעמים זה אחר זה, אין קפידא [מגן גבורים ושי"א]: (יז) שעמד וכו'. ולא עוד, אלא אין חזן לאחרונים יכול אפלו החזן הראשון להתפלל שנית להוציא גם האחרונים [לבוש ומ"א]. ופשוט דבזה אין צריך החזן לעצד לפני התכה כל עת התפלה, אלא כשיגיעו ל"ברכו" הוא יאמר לפנייהם קדיש ו"ברכו", ואחר כך יאמרו בעצמן מ"י ויצר אור" ויהלך עד גמר שמונה עשרה בלחש, כי במקומותינו פלן בקיאים ופון נוהגין לצאת בזה על ידי שליח צבור, ואחר כך יצמד לפני התכה לחזרו התפלה כנהוג עם כל הקדישים שאחר התפלה: (יח) הראשון. כתב במשפטי שמואל, שאם הראשונים הוציאו ספר-תורה וקראו בה, אין מנהג הוא לשניים להוציא ספר-תורה פעם אחרת ולקרות בה, ונתן לזה טעם, שהוא משום פנמו של ספר-תורה, שפא יאמרו שמצאו פסול בספר-תורה ראשונה ומפני כך הוציאו שניה; ואף אם היא ספר-תורה זו עצמו, מכל מקום שפא יאמרו הראשונים שאחרת היא שהוציאו משום פסול שמצאו בראשונה, וגם (יט) שיש פגם בראשונים שיאמרו שלא יצאו ידי קריאה. ומהאי טעמא אם הלכו הראשונים בתחם, (יג) כמו הנתיקים, או (יד) שהוא מקום קביעות שיתפללו פעמים זה אחר זה, אין קפידא. וכל זה מכת מנהגא, אבל מן הדין אין שום אסור בכל גונו, שאין לחש לפגם ראשונה אלא כשהיה עולה לקרות בשניה מי שעלה כבר בראשונה, וגם דוקא אם עולה וקורא מיד זה אחר זה בלי הפסק איש בינתיים, כמו שיתבאר בסיומן קמד, אבל כאן שפפסיקים הרבה וגם הוא צבור אחר, אין לחש בזה לקלום [מגן גבורים]: **ב** (יט) פורס. וגם יוכל לירד לפני התכה להתפלל¹⁴, דלעיל בסיומן נג סעיף יד, עין שם ובמשנה ברורה. יש למנע לקטן שלא יפרס על שמע¹⁵, ומיהו כל שהגיע ל"ג שנים אין מדקדקין אם הביא שפתי שערות¹⁶, דברכות קריאת שמע דרבנן נפמ"ג:

שער הציור

(ט) לבוש (י) בתי"סוף ומגן אברהם ושי"א: (יא) מגן אברהם: (יב) פרי מגדים: (יג) פרי מגדים: (יד) מגן גבורים: (טו) לבוש (י) בתי"סוף ומגן אברהם ושי"א: (יב) מגן אברהם: (יג) פרי מגדים: (יד) מגן גבורים: (טז) מגן גבורים:

(ט) לבוש (י) בתי"סוף ומגן אברהם ושי"א: (יא) מגן אברהם: (יב) פרי מגדים: (יג) פרי מגדים: (יד) מגן גבורים: (טז) מגן גבורים: